

A+204

BELGISCH TIJDSCHRIFT VOOR ARCHITECTUUR
TWEEMAANDELIJKS FEBRUARI - MAART 2007

- **RAC** anno 2007

- **burgemeester bouwt**

ARCHITECTUUR
EN POLITIEK

- **dossier bijbouwen**

ANORAK
ATELIER GIGOGNE
BARAK
BOB361
BUYSE SEGHERS
GEORGES-ERIC LANTAIR
GUERRILLA
ICEBERG

BEL €12
INT €19

ICASD BRUSSEL
KANTOOR
VAN AFGIFTE
BRUSSEL X
P405054

edito

A+ gaat een nieuwe jaargang in met gezonde ambities. Het dossier over Belgische architectenbureaus in het vorige nummer zorgde voor vele reacties. Ze zullen een vaste rubriek in dit tijdschrift blijven voeden. A+ wil zowel reflectiekamer zijn als spreekbuis voor het architecturale denken en doen in België. Maar er is meer. Graag wil ik u ook de columnisten voor 2007 presenteren. Françoise Fromonot is een gevierd en gevreesd architectuurcriticus in Frankrijk. Ze was en is medewerker van l'Architecture d'Aujourd'hui, Casabella, Le Visiteur en d'A. Ze schreef gelauwerde monografieën over Glenn Murcutt en Utzons Opera House en doopte haar pen in het vitriool van de wedstrijd voor Les Halles in Parijs (zie ook A+198). Wouter Vanstiphout is architectuurhistoricus en stichtend lid van Crimson, een bureau dat meewerkte aan stedelijke vernieuwingsprojecten – de Leidse Rijn en WIMBY – en talloze 'postmoderne' publicaties pleegde. Vanstiphout is een chaosdeskundige die het architectuurdiscours geregeld zijn plaats wijst. Hij werkte recent zijn standaardwerk af over het Rotterdam van J.H. van den Broek: 'Maak een stad'.

Beiden stellen ze in hun eerste column het maken van architectuur tegenover de volkswil en de politieke macht. Overheden hebben doorgaans weinig interesse voor

architectuur. En indien ze wel geïnteresseerd zijn, wordt het architectuurproject al snel uitgehold door spektakel. "Als architecten de loop der dingen willen veranderen", zo stelt Fromonot, "zullen ze de architectuur in al haar aspecten moeten heroveren." Vanstiphout merkt met verbijstering op dat die herovering alvast voor sommigen ten koste van het vertrouwen gaat: "Als jullie het echt menen met het redden van de democratie door middel van architectuur, is het dan niet relevanter om je af te vragen of de mensen jullie vertrouwen, dan parmantig te declareren dat wij niet te vertrouwen zijn?" De arrogantie van de ontwerper en het gelijk van de kiezer – beleid en architectuur leven al lang op gespannen voet. Maar het kan ook anders. Architectuurprojecten kunnen een lokaal beleid uitstraling en erkenning geven. Ze kunnen de politieke besluitvorming inschrijven in hun plannen, of ze kunnen manifest de dingen aan de orde stellen, als een breekijzer voor het publieke debat. Hoe een architectuurproject politieke ambities kan en moet waarmaken leest u niet alleen in dit nummer. Het staat ook op de agenda van de eerste tentoonstelling die A+Bozar organiseert in het Paleis voor Schone Kunsten. 'A Vision for Brussels' opent op 15 maart. U wordt verwacht.

Stefan Devoldere

REDACTIE / VORMGEVING

hoofdredacteur: **Stefan Devoldere**
redactie: **Joeri De Bruyn,**
Audrey Contesse
redactieassistent: **Sara Vermeulen**
vormgeving: **Sven Beirnaert**
vertalingen: **Alain Knubben, Stéphane**
Maissin, Catherine Thys, Nathalie
Callens, Aggie Wouters, Anton Wouters,
Mireille Weerts, D&V Translation
Agency

REDACTIERAAD

Olivier Bastin, Dag Boutsen, Filip
De Pau, Daniel Dethier, Norbert Nelles,
Christine Fontaine, Williams Lievens,
Patrick Moyersoen, Pierre
Vanderstraeten
voorzitter: **Goedele Desmet**

A+ IS EEN PUBLICATIE VAN ICASD ™

Informatiecentrum voor Architectuur,
Stedenbouw en Design | info@ciaud-
icasd.be | www.ciaud-icasd.be
voorzitter: **Christian Lasserre**
vice-voorzitter: **Paul Lievevrouw**
secretariaat: **Katia Nicaise** |
secretariaat@ciaud-icasd.be

COPYRIGHT ICASD

de verantwoordelijkheid voor de gepu-
bliceerde artikels berust uitsluitend bij
de auteurs. Alle rechten voor het (zelfs
gedeeltelijk) reproduceren, vertalen of
herwerken zijn voorbehouden voor alle
landen.

verantwoordelijke uitgever:
Christian Lasserre

ravensteinstraat 23, B-1000 Brussel

PUBLICITEITSREGIE A PLUS MEDIA

Rita Minissi tel +32 2 332 37 82
fax +32 2 332 37 83
rita.minissi@mima.be
administratie: **Pascale Verhasselt**
Ravensteinstraat 23, B-1000 Brussel
tel +32 2 645 79 10 fax +32 2 640 27 95

ADVERTEERDERS

Arcelor / Batibouw / Bega / Berker /
BMW / Bois & Habitat / Bozar / BPB
Gyproc / Bulthaup / Cini & Nils / Corus /
Deceuninck / Dexia / Dorma Foquin /
Dupont Corian / Duravit / Erco / Eternit /
Geze / Giuliani / Gira / Grohe /
iGuzzini / Informazout / Isover /
Kömmerling / Messe Frankfurt /
Modular / Niko / Prandina / Quattro /
Reynaers / Rimadesio / Rockfon /
Rockwool / Roosens Betons / Roosens
Betorex / Saint-gobain Glass / Sika /
Smeg / Stuv / Trocal / Vola /
Wienerberger / Williams / Wilo /
Zumtobel

drukkerij: **Poot Printers,**
Groot-Bijgaarden

Federatie van de Periodieke Pers van
België. Unie van de uitgevers van de
Periodieke Pers. A+ is lid van het CIM
(Centrum voor Informatie over Media)
dat instaat voor de controle op oplage
en verspreiding.

Van dit nummer werden 15.170 exem-
plaren gedrukt. ISSN 1375-5072

CETTE PUBLICATION EST
ÉGALEMENT ÉDITÉE EN FRANÇAIS

BERICHT AAN DE BIJ DE ORDE VAN
ARCHITECTEN INGESCHEVEN
ARCHITECTEN EN STAGIAIRS
Gelieve zo snel mogelijk uw provincia-
le Raad te contacteren voor elke ver-
andering van uw beroepsgegevens
(adres, telefoon, categorie, enz.).

P08-32 GAZET

P008 interview **MVRDV**
P024 column **W.Vansthophout**
P032 column **F.Fromonot**

P34-42

P034 expo **Berlage**
P039 expo **SANAA & W.Niedermayr**

P96-126

P096 techniek **houtlassen**
P100 bureaufiche **ELD partnership**
P102 bureaufiche **l'Atelier**
P106 erfgoed
Palais de la Nation
P108 hors d'œuvre **Fabian Luyten**
P110 boeken
P116 productnews
P126 brieven

RAC anno 2007

dossier **rijksadministratief centrum**

P72

burgemeester bouwt

reportage **architectuur en politiek**

P56

belgitude

dossier **bijbouwen**

P92

houten showcase

project **metla house**

P82

maximalisme

speech door **willem jan neutelings**

BELGITUDE

UIT LIEFDE VOOR HET BINNENGEBIED

Belgen zijn bricoleurs, zo zegt men. Overal te lande worden woningen uitgebreid en verbouwd om aan nieuwe noden te voldoen. Percelen, tuinen en binnengebieden zijn bevolkt met een amalgaam van achter- en zijbouwen, al dan niet illegale dakterrassen en vergeten tuinhuisjes. Elke nieuwe bewoner brengt zijn eigen leefwijze binnen en past zijn woning hieraan aan. Rijwoningen en alleenstaande woningen vragen elk om een eigen, specifieke aanpak. Een spel waarbij de architect telkens opnieuw van nul moet herbeginnen.

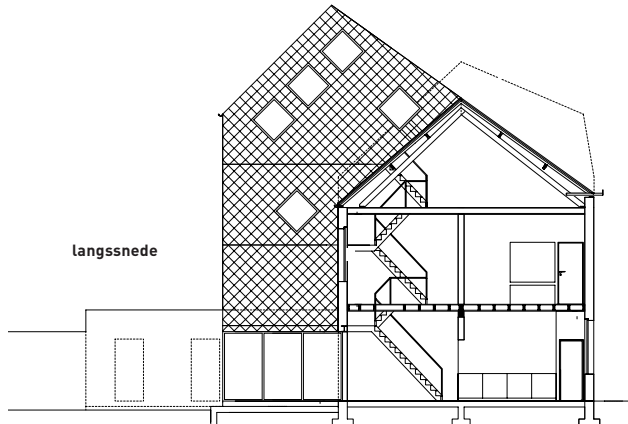
wachtgevel

Een kleine rijwoning kopen maar toch veel ruimte willen. Vragen de woning uit te breiden maar toch een grotere tuin wensen. Zo luidde samengevat de opdracht.

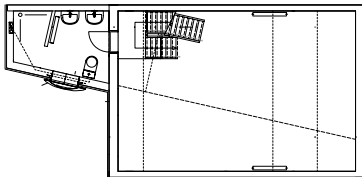
Het gezin met drie kinderen had vier slaapkamers nodig. Uit die eis puurde het architectuurbureau Barak een volledige facelift voor het gebouw. De bestaande achterbouw werd vervangen door een kort en hoog volume, dat de maximale bouwdiepte voor een maximale kroonlijsthoogte respecteert. Hierin zijn leefruimte, kinderkamer, badkamer en ouderslaapkamer boven elkaar gestapeld. In het oorspronkelijke gebouw bevinden zich nog twee kamers en een zolder die ingericht kan worden als bureau.

De aanbouw in houtskeletbouw versmalt van achtergevel naar tuin, waardoor de woning zich opent naar het binnengebied. De bekleding in natuurlei verwijst naar de typische wachtgevels. Tegelijk zet het de bewoner aan tot nadenken. Wat is een gevel? Wat is deze ruimte waarin ik mij bevind? De ramen in de nieuwe gevel versterken de vraagstelling: het zijn ruitvormige koepelramen die je zou verwachten op een plat dak. De architecten maken het de bouwheer niet gemakkelijk en spreken van een bewustere 'ervaring van de schil'.

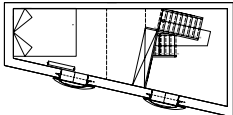
Ook de functionele indeling wordt niet kant-en-klaar geserveerd. De keuken bevindt zich aan de straatzijde waardoor achteraan een L-vormige leefruimte ontstaat waar eet- en zitplek in elkaar overvloeien. De slaapkamers geven uit op open ruimtes die met de tijd nog in te vullen zijn. Zelfs na de aanpassing kan de bouwheer hiermee in alle vrijheid zijn persoonlijke leefwijze botvieren, zoals het een echte bouwblok-bewoner betaamt. door sara vermeulen _ fotografie vercruyse&dujardin

zolder

mezzanine

linkerpagina

De uitbreiding versmalt van achtergevel naar tuin, waardoor de woning zich opent naar het binnengebied

rechts

Koepelramen in de nieuwe gevel, die je eerder zou verwachten op een plat dak

PLAATS	Hogeweg, Sint-Amandsberg
PROGRAMMA	Verbouwing van een woning
BOUWHEER	Bert Vandeneynde en Leen Naessens
ARCHITECT	BARAK
	Carl Bourgeois en Tjil Vanmeirhaeghe
ONTWERP	2005
OPLEVERING	2006

project 02

WONING CASTELEYN

architecten

BARAK

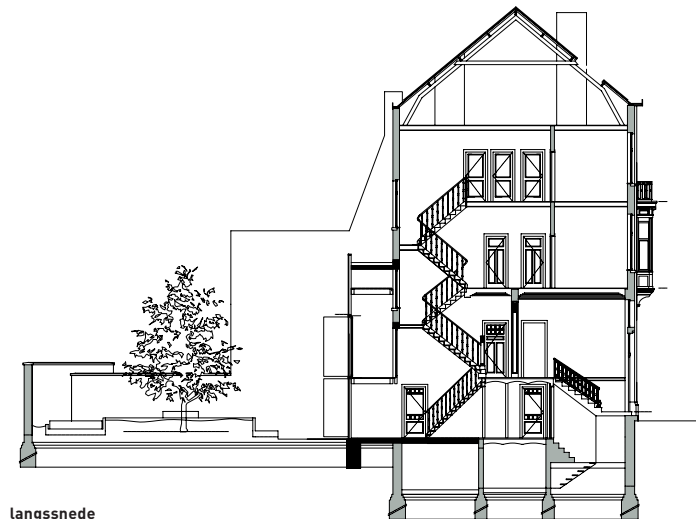
cascade

De bel-etagewoning is een klassieker onder de rijwoningen. Afgestemd op een tijdperk van huispersoneel, bevindt de keuken zich op de sous-solverdieping, terwijl erboven geleefd wordt, verheven ten opzichte van de tuin.

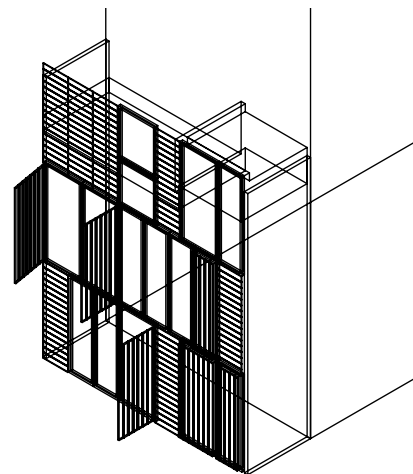
De bouwheer van dit Gentse herenhuis uit de Belle Epoque wilde de gedateerde scheiding van leefruimte met keuken en tuin opgeheven zien. Het architectuurbureau Barak ontdeed de woning van de nutteloze achterbouwsels om de mooie cascade van ruimten in het hoofdgebouw opnieuw tot haar recht te laten komen. Het trappenhuis werd opengemaakt met een bijkomende rechtstreekse steektrap van leefruimte naar keuken. Deze aan heiligschennis grenzende ingreep bleek de oplossing in zich te dragen voor alle bekommernissen van de bouwheer. Reeds vanuit de inkom waait een ongekende openheid doorheen het huis, en wordt de aanzet gegeven tot een oneindige 'loop'-beweging tussen de bestaande ruimten. Ook binnen wilden de architecten de andere niveaus voelbaar maken. Aan de achterzijde voorzagen zij een tweede gevel in staalschrijnwerk, die op de bovenverdieping uitmondt in een terras. Binnen de buffer spelen doorkijkjes en hoogteverschillen de troeven van de woning maximaal uit. Een lichte wijziging van de verwachte ervaring primeert hier op een evidente functionaliteit. De nieuwe gevel is uitgewerkt als een glasvlakkenpuzzel met luiken waarmee het binnengebied steeds in een andere cadrage kan worden geplaatst.

Barak scheidt ruimte zonder handleiding en kijkt geamuseerd toe hoe de bewoner hierin een plaats zoekt. De architecten vertrekken van het idee dat een woning weerwerk moet bieden aan haar bewoners. In meer dan één opzicht biedt Barak architectuur die weerbarstig en onaf is. Het loslaten van het ontwerp blijkt de enige mogelijkheid om het volledig af te werken. SV _ fotografie vercruysse&dujardin

- PLAATS Tentoonstellingslaan, Gent
- PROGRAMMA Verbouwing van een woning
- BOUWHEER Kris Casteleyn
- ARCHITECT BARAK
- Carl Bourgeois en Tijl Vanmeirhaeghe
- ONTWERP 2005
- OPLEVERING 2006

langssnede

rechts

Axonometrie van de dubbele huid van de achtergevel

onder

De architecten wilden de de verschillende niveaus in het interieur voelbaar maken

boven

De gevel is uitgewerkt als een steeds wisselende puzzel van glazen en houten stukken